

**Основни цели и предизвикателства пред
Националния център по заразни и паразитни
болести в контекста на съвременната здравна
реформа 2012-2020**

**Проф. д-р Тодор Веселов Кантарджиев ДМН,
Магистър по здравен мениджмънт,
Специалист по микробиология, специалист
по епидемиология на инфекциозните болести и
специалист по клинична имунология**

Реформата на здравеопазването в България, която се осъществява през последните десет години на всички нива на медицинската помощ, има за цел повишаване качеството на предлаганите здравни услуги – профилактика и промоция, извънболнична, болнична и спешна медицинска помощ. Световният опит доказва, че областта на медицината, която има най-голяма нужда от държавна регулация, това е контролът на инфекциите. Всички съвременни, развити в медицинско отношение държави са оценили приоритетното значение на тази дейност и са изградили съответни научно-практически институции, на които са делегирали тези специфични задължения – такива са например Центърът по контрол на заболяванията в Атланта (САЩ), в Германия това е Роберт Кох Института в Берлин, във Великобритания - Агенцията за защита на здравето, в Италия - Istituto Superiore de Sanita в Рим. Според Закона за здравето и Устройствения правилник на Центъра, тези ангажименти в нашата страна се изпълняват от НЦЗПБ. В областта на контрола на инфекциите у нас, по отношение на дейността на Центъра и във взаимодействието му с другите институции в управленски и оперативен план, се наблюдава сериозно изоставане от изискванията на ЕС и съвременните тенденции. Наблюдава се недооценяване на експертния капацитет на Центъра и отслабване връзките му със здравните заведения при едно сравнително добро взаимодействие с лечебната мрежа.

В основата на реформите в системата на здравеопазването е заложена Националната здравна стратегия 2012 година

В Стратегическа цел I на Националната здравна стратегия са залегнали актуални задачи, свързани с осъществяване на реформата в здравеопазването, чието изпълнение е в прерогативите на НЦЗПБ:

- Укрепване на Националната система за надзор на заразните болести, включително опазването на страната от внос на инфекции с висок епидемичен риск и контрол на инфекциите в лечебните заведения.

- Усъвършенстване на Националния имунизационен календар и въвеждане на нови високоефективни ваксини и биопродукти.

- Продължаване изпълнението на Националната програма за профилактика и контрол на ХИВ/СПИН и полово предавани болести (ППБ) в страната чрез прилагане на интегриран и балансиран подход, който обхваща: превенция сред групите в най-висок риск; лечение; грижи и психо-социална подкрепа на хората, живеещи с ХИВ/СПИН; увеличаване на обхвата на предоставяните услуги.

- Изпълнение на мерките, залегнали в Националния план за посрещане на грипна пандемия, както и другите програми за контрол на заразните заболявания.

- Изпълнение на Националната програма за превенция и контрол на туберкулозата.

Очакваните резултати, и с участието на НЦЗПБ, при осъществяване на тази стратегическа цел са:

- Ефективно действаща Национална система за надзор на заразните болести, за ранно оповестяване и отговор на възникнали заплахи, опазване на страната от внос на инфекции с висок епидемичен риск.

- Постигане на висок имунизационен обхват на населението.

- Предпазване на населението от заразни болести.

- Намаляване риска от възникване и разпространение на епидемични взривове, епидемии и пандемии.

По стратегическа цел II задачите, които се осъществяват с активното участие на НЦЗПБ, са свързани с контрола на вътреболничните инфекции и експертните диагностични изследвания в лечебните заведения:

- Усъвършенстване на наличните и разработване на нови медицински стандарти.

- Изграждане на система за безопасност на пациентите, съгласно европейските изисквания.

- Разработване и прилагане на правила за добра медицинска практика, здравен и клиничен мениджмънт, основани на научни доказателства.

Очаквани резултати от постигане на тези цели са

- Измеримост, съвместимост и съпоставимост на медицинската дейност с тази в европейските страни.

По постигане на Стратегическа цел IV от Националната здравна стратегия трябва да се изпълнят следните задачи, които са от компетентността и на НЦЗПБ:

- Разработване на план за обучение на медицинските кадри по категории и специалности, съобразно потребностите на страната.
- Усъвършенстване на нормативната уредба, регулираща медицинските специалности, и синхронизиране на нормативните изисквания с правото на Европейския съюз.
- Актуализиране критериите за определяне на учебни бази за обучение на специалисти в акредитирани лечебни заведения.
- Усъвършенстване системата за специализация на медицински и немедицински специалисти в системата на здравеопазването
- Осъвременяване на номенклатурата на специалностите в системата на здравеопазването, условията и реда за провеждане на обучението и придобиване на специалност в здравеопазването, както и неговото финансиране.
- Актуализиране на учебните програми, разработване и въвеждане на различни схеми на обучение, съобразно потребностите и спецификата в работата на медицинските специалисти.
- Подобряване взаимодействието с ангажираните в процеса (други държавни институции, професионални и синдикални съюзи, неправителствени организации, граждански сдружения и др.) при формулиране на политиката в областта на контрола на инфекциите.

Центърът е юридическо лице на бюджетна издръжка, второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към министъра на здравеопазването, здравно заведение от Националната система за здравеопазване със статут на научна организация, със седалище и адрес - гр.София, бул. “Янко Сакъзов” № 26.

Мисията на НЦЗПБ е да организира дейността по реализацията на стратегията и политиките на Министерството на здравеопазването в борбата със заразните и паразитни болести в страната и изпълнението на Националния имунизационен календар; пряко да подпомага оперативната дейност на Министерство на здравеопазването по надзора на заразните болести, ефективната дейност на системите за ранно оповестяване и организиране на отговор, реагиране в случаите на възникване на

епидемични взривове и епидемии, поява на нови заразни болести, поява на нови механизми на микробна лекарствена резистентност, използване на биологични агенти за причиняване на вреди, опазване на страната от внос и разпространение на инфекции, контрол на вътреболничните инфекции и употребата на антимикробни лекарства, ваксини и антиинфекциозни биопродукти и др.

В изпълнение на тази мисия в Центъра са дефинирани следните цели:

1. да разработва и предлага проекти на нормативни актове, свързани със заразните болести и инфекциите;
2. да изготвя епидемиологични анализи и прогнози за състоянието и тенденциите на заболяемостта от заразни болести и инфекции, както и програми и методични указания за тяхната профилактика и контрол;
3. да осигурява консултативна и експертна помощ на РИОКОЗ, лечебните и здравни заведения по предотвратяването, възникването и ликвидирането на епидемични ситуации в страната и цялостна организационно-методична дейност по проблемите на профилактиката, ранното оповестяване, контрола и надзора на заразните болести, вътреболничните инфекции и борбата с биотероризма;
4. да извършва научно-изследователска в областта на заразните, паразитните, имунните и алергичните болести;
5. да участва в изготвянето и изпълнението на национални и международни програми, свързани с епидемиологията, диагностиката, лечението и профилактиката на заразните, паразитните, имунните и алергични заболявания;
6. да извършва консултативна, научно-експертна работа и методична дейност по всички въпроси на епидемиологията, етиологичната диагностика, лечението и профилактиката на заразните, паразитните, имунните и алергични болести и вътреболничните инфекции;
7. да извършва лабораторна диагностика: текуща, референтна и високо-специализирана в областта на микробиологията, вирусологията, паразитологията, имунологията и алергологията;
8. да провежда външен лабораторен контрол за качеството на дейността на лабораториите, осъществяващи микробиологична, вирусологична, паразитологична и имунологична диагностика в страната;
9. да осъществява научно-приложна дейност чрез лабораторно производство на диагностични тестове, алергени и други биопродукти;
10. да участва в разработването на програми за обучение на студенти и специализанти и осъществява следдипломно обучение съгласно

Наредбата за следдипломно обучение в системата на здравеопазването;

11. да осъществява обучение на български и чуждестранни граждани за получаване на образователна и научна степен „доктор” по научни специалности, получили акредитация по Закона за висшето образование;
12. да дава експертна оценка за произведените у нас или внесени от чужбина препарати за дезинфекция, дезинсекция и дератизация /ДДД/, антиинфекциозни лекарства и др.;
13. да извършва експертна оценка на биологични препарати от внос;
14. да дава консултации, експертни становища и заключения за методите, качеството и ефективността на микробиологичната, вирусологичната, паразитологичната и имунологична лабораторна диагностика в страната и етиотропната профилактика и терапия на заразните болести;
15. да извършва микробиологични, вирусологични, паразитологични, имунологични и алергологични анализи и изследвания на произведени в страната или внесени от чужбина продукти, препарати, суровини и предмети за бита;
16. да разработва информационни, методични, научно-изследователски и здравно-просветни материали;

Стратегическите задачи на центъра са три:

1. Превенция - Профилактика и контрол на инфекции с масов характер и заплаха за общественото здраве: инфекции придобити в обществото и вътреболнични инфекции, мерки за управление на микробната резистентност и контрол на консумацията на антиинфекциозни средства

2. Диагностика и насоки за лечение - Експертна диагностика и даване насоки за лечение на инфекции и инфекциозни болести, отговор при вътреболнични епидемични взривове, провеждане на национална стратегия за правилна употреба на антибиотици

3. Отговор при биологична опасност - Реагиране при извънредни ситуации, свързани със заплаха или проява на инфекции и микробни токсикози: употреба на биологично оръжие, възникване на епидемии и ендемични прояви на опасни зарази

Ситуационен анализ:

Структура на НЦЗПБ

НЦЗПБ се ръководи от Директор. Работата на Директора се подпомага от заместник директори. За оперативно ръководство съществува Директорски съвет със съвещателни функции. Оперативните отдели са по направления и имат в структурата си Референтни лаборатории и помощни звена. Отдел „Микробиология”, Отдел „Вирусология”, Отдел „Паразитология”, Отдел „Епидемиология и надзор на заразните болести”, Център по Вътреболнични инфекции. През последните години по субективни причини са създаваха и закриваха нови отдели, нови междупрофилни лаборатории и национални референтни центрове. Това не подобрява съществено работата, а създава трудности в комуникацията и взаимодействието, изваждайки от структурите или комбинирайки по несъществени принципи отделни звена. Учебният и информационен отдел обслужват учебната и издателска дейност на Центъра, в момента не са структурирани и работят заедно с административната канцелария.. Съществува и административно-стопанско звено. След административното разделяне на Центъра и Бул-Био част от персонала на администацията премина към търговското дружество, но продължава да изпълнява административни задължения в бюджетната организация, по еднолично решение на Управителя през 2010г, без санкция на принципала на търговското дружество, последното отегли административния си персонал и принуди НЦЗПБ да създава паралелни административни структури при условие, че тенденциите в МЗ са да се намалява административния персонал и да не се създават паралелни структури. Същото се отнася и за част от лабораториите на центъра, които извършват производствена дейност в рамките на търговското дружество, БулБио продава на центъра произведените в лаборатории на центъра диагностични продукти за по 320лв за 0,5 мл. диагностичен флуоресцентен серум. Това са факти доказващи „източване” на бюджетни средства за финансиране на търговска дейност и са дейност, която трябва да бъде прекратена незабавно..

Лабораторният комплекс и администрацията се нуждаят от реструктуриране и оптимизиране на дейността при създаване на стандартни оперативни процедури за административната дейност.

Създадени са комисии - Етична комисия, Комисия по диагностично-референтната дейност, Комисия по учебната дейност, Комисия по научната дейност и Комисия по противоепидемичната работа. Комисиите не функционират редовно, нямат административна инициатива, работата им е свързана главно с изготвяне на годишния отчет.

Ресурси

Човешки ресурси

В центъра работят 240 служители. Средната работна заплата е 541 лв., една от най-ниските в сферата на здравеопазването у нас. В НЦЗПБ има 48 хабилитирани лица/научни сътрудници и 60 специалисти с магистърска степен. Професори – трима, Доценти са десет. От два месеца няма хабилитираните лица на постоянен трудов договор, които са навършили пенсионна възраст. Възрастовата структура показва неправилен подход в политиките за научно израстване на кадрите, трайни тенденции за неподготвяне на кадри в цели направления, включително такива, които са от приоритетна важност за здравеопазването в страната. Асистенти и главни асистенти са 29, за съжаление с научна степен от тях са по-малко от половината. Специалистите с магистърска степен са 60, само единици имат научна степен и не са създадени никакви условия и стимули за придобиване на специалност/степен. Понякога за придобиване на медицинска специалност повишението на заплатата е 5 лева и шейсет стотинки на месец. В някои отдели се обявяват конкурси за научни сътрудници за новозавършили университета, в други отдели се обявяват само за специалисти след защита на докторска степен или придобиване на специалност. Неблагоприятни са пропорциите между служителите с различни научни звания. Има отдели където хабилитираните са два пъти повече от научните сътрудници. Непълноценно е атестирането на научните кадри. Липсва подход към квалификацията и израстването на кадрите, както медицинските, така и немедицинските. В Центъра няма звено „Човешки ресурси” има „Личен състав”- съвместителство , което е недопустимо за институция с бъдеще. В НЦЗПБ работят талантиливи и квалифицирани хора в млада и средна възраст на които трябва да се даде перспектива за полезна кариера. През последните два месеца бяха защитени две научни степени за Доктор на науките, след конкурс и избор бяха назначени двама доценти и един професор. Обявени са четири конкурса за главни асистенти, които през последните месеци са придобили докторска степен в Центъра. Последните факти красноречиво говорят за положителни тенденции в кадровата политика и положително развитие на академичния състав.

Материални ресурси

Голяма част от сградния фонд на НЦЗПБ е с нерегулирана собственост и архитектурен статут. Дори някои лаборатории с приоритетна дейност се помещават в помещения извън центъра, които не са собственост на Центъра. През последните години Центърът загуби

сериозен сграден фонд. При наличие на воля, може лесно да се възстанови загубеното и юридически да се приведе в законосъобразност.

Сградите са нуждаят от сериозен ремонт. Външната мазилка на централната сграда липсва от задната страна, а фасадата заплашва с падане на облицовката. Проблемите са сравнително лесно решими с прилагане на енергийна ефективност.

Разпределението на броя на работещите в отделните отдели и лаборатории е диспропорционално. Преструктурирането на лабораториите трябва да доведе до създаване на високотехнологични звена, които да поддържат конкурентоспособността на центъра и да престане тенденцията на раздробяване по принципа, един микроб, един проблем, един метод, едно лекарство или една инфекция. Това може да обслужва кариерата на личност или тясна група, но е много далеч от глобалните проблеми на инфекциозната патология у нас.

В НЦЗПБ не функционира вътрешна електронна поща, нито оперативни процедури за административно ползване на такава или за административна дейност. Няма комисия по поддръжка на сайта на НЦЗПБ. Не е предвидена интернет връзка със звена от страната на които НЦЗПБ е методичен ръководител (по устройствен правилник). Нищо не е направено по електронното архивиране на документацията, няма създадена база от научна, учебна и нормативна документация.

Разумното отстраняване на тези слабости би отнело само седмици.

Финансови ресурси

В НЦЗПБ не функционира система за ФУК (финансово управление на качеството). Фонд работна заплата осигурава най-ниското средно месечно възнаграждение на служител в сферата на здравеопазването, по-ниско от това в районните и областни болници. Допълнителното материално стимулиране е многократно по-ниско дори от това в РЗИ в страната. Не се спазва Закона за здравето чл.24 (2) Средствата по ал. 1, т. 3 постъпват в Министерството на здравеопазването, включват се по бюджетите на националните центрове и се разпределят както следва: 1. не по-малко от 60 на сто - за придобиване на дълготрайни материални активи за съответния национален център; 2. до 40 на сто - за материално стимулиране на работещите в съответния национален център. Средствата постъпили в Центъра по ал. 1, т. 3 за някои от отделите са в рамките на стотици хиляди левове, а допълнителното материално стимулиране на работещите е неадекватно малко. Средствата от МОМН за аспиранти, които се превеждат ежегодно на базовите организации и са предвидени за осигуряване на лабораторни реактиви и консумативи от 1996г насам, не се получават в НЦЗПБ. По подобен начин стои и въпросът със средствата от платени специализации и курсове, въпрос , който беше разрешен едва

преди седмици. В момента дори не може да се ползват средствата по научна тематика на МОМН, които са преведени в центъра, но не могат да бъдат открити. Току що се създаде регистър на научните теми и се контролира разходването на средства, съобразено с ЗОП. Като най-дългогодишен член на Директорския съвет на НЦЗПБ, не си спомням през последните двадесет години да е било обсъждано разпределение на бюджета, както по направления, така и между отделите, никога не са определяни приоритети, въпреки многократните ми настоявания. Едва от месеци членовете на директорския съвет добиха представа за разпределението на средствата по направления и се обсъждат приоритети. Много често се говори за търсене на финансиране от чуждестранни програми на ЕС и други, но никога не са предвиждани изискуемите средства за съфинансиране в невисок процент за бенефициента. Участието на служители на центъра в програми, които не допринасят за привличане на средства в институцията, нямат съществено значение за развитието на НЦЗПБ, по-скоро пречат на правилната оценка на ситуацията у нас. През последната година снабдяването на лабораториите с необходимите консумативи е неритмично и в силно ограничен обем, непропорционален на намалението на бюджета. През последните месеци няма абсолютно никакво снабдяване с необходимите консумативи, включително дезинфектанти и лични предпазни средства. Не са разработени политики за увеличаване на средствата от други бюджетни приходи: платени услуги, поискани от физически или юридически лица, определени с ПМС (Наредба 17), научноизследователска и експертна дейност, такси за следдипломно обучение. Необходима е промяна в подходите за привличане на средства – програмно финансиране, диагностична дейност, научно сътрудничество с финансиращи организации у нас и в чужбина, учебна дейност.

Дейности на НЦЗПБ

НЦЗПБ е координиращ център на СЗО по въпросите на обучението и контрола на заразните болести за Балканите, Северна Африка и бившите Съветски републики от Черноморския регион и Азия до 2011г. Необходими са усилия за отново завоюване на това престижно звание. НЦЗПБ е партньор на Европейския Център по контрол на заболяванията по въпросите на инфекциозния контрол (компетентна институция). От 2011 в НЦЗПБ се създади Югоизточно-Европейски референтен център по антибиотична резистентност на СЗО. Това са два големи ангажимента, които трябва да се доразвиват и изпълват със съдържание. В изпълнението на тези задачи трябва да се включи целия експертен потенциал на центъра,

за да може да се ангажира цялата мрежа в страната, а не само отделни, номинирани за участие специалисти.

Нормотворческа дейност

Според Закона за здравето и Устройствения правилник една от основните дейности на НЦЗПБ е нормотворческата. Разработени и залегнали в Плана за действие към Националната здравна стратегия 2008-2013г са национални програми с важно значение: за кърлежовите инфекции, ехинококозата, елиминация на морбили и вродена рubeола, нозокомиалните инфекции и др. Първите две са продължение на програми от предишни години, ефекта от третата е известен, а четвъртата не е приета и не е предвидено финансиране. В програмите по СПИН и туберкулоза мястото на НЦЗПБ е второстепенно, но отговорностите за дейността в тези области с национално значение е предимно на НЦЗПБ, където от служителите на центъра се извършва огромна нормотворческа дейност.

В момента МЗ се нуждае от програми, които се изискват задължително от Директиви на ЕС (т.1 и т.2) и програми, които са приоритетни за здравеопазването.

1. Национална програма и план за действие за правилна употреба на антибиотиците се изисква от Директива 77 на ЕС. Антибиотичната резистентност се разглежда като заплаха за националната сигурност на страните членки и всяка от тях е длъжна да провежда собствена антибиотична стратегия според данните за локалната резистентност.

2. Национална програма за контрол на ВБИ, изисква се от Решение на съвета на министрите на здравеопазването на страните членки от 2008г. и е част от новия подход за защита на правата на пациентите от инфекции свързани с медицинските грижи.

3. Национална програма за ваксинациите в Р.България до момента не е обсъждана. Недопустимо е да се закупуват ваксини за десетки милиони левове(34 милиона за 2012), а да се разчита на тяхното използване само по записването на извършена ваксинация в здравния картон. Министерството няма яснота какъв е ефектът от ваксинационото дело: не се изследват серуми на ваксинирани контингенти за да се проследи наличието на имунен отговор. Епидемията от морбили разкрива големи контингенти от компактно живеещо неваксинирано население, болшинството заболели са с изрядни здравни картони и отбелязани две проведени ваксинации. Подобна е ситуацията с епидемията от заушка. В момента има епидемия от коклюш. Единствената лаборатория, която изследва това заболяване е в НЦЗПБ и ежедневно подписвам бързи известия за тази лабораторно

потвърдена диагноза. Не се извършват изследвания за проследяване носителство на микробите, причинители на ваксинапредотвратими инфекции. Предстои разширяване на имунизационния календар с нови антигени. Необходимо е яснота за движението сред населението на серотиповете на микробните причинители, както преди, така и след предприемането на масова ваксинация. Важни задачи, които изпълняваме частично с непредвидени в бюджета средства.

Всички нормативни и поднормативни актове на Министерството, които касаят контрола на инфекциите, трябва да се разглеждат на НС на НЦЗПБ. Променящата се епидемична обстановка и новите подходи на ЕС, програмата за трансплантации и асистирана репродукция изискват нови нормативи по отношение на инфекциите. От сериозно обновление се нуждаят и нормативите за контрол на половопредаваните инфекции. Необходимата реформа на РЦЗ по отношение статута и функциите на лабораториите са нуждае от хармонизация на лабораторните дейности с изискванията на ЕС и европейската практика.

Диагностична, референтна и лечебна дейност

НЦЗПБ се извършва разнообразна лабораторно-диагностична дейност от 23 лаборатории и четири консултативни кабинета. Годишно се извършват над 35 000 изследвания. Основна дейност са потвърдителните изследвания на клинични материяли и изолирани щамове. Извършват се първични изследвания, които са уникални за страната. Сравнително по-малко са рутинните първични изследвания. В Центъра работят Национални референтни лаборатории с особен статут сред мрежата на лабораториите в страната. Лабораториите са включени в ЛИК и са акредитирани по ISO/БДС 17025 и са единствените медицински диагностични лаборатории акредитирани по етвърдени и признати от ЕС стандарти..

Силните страни на тази дейност са: 1. несъмнения авторитет на този вид дейност на НЦЗПБ сред медицинската колегия и обществото в България 2. наличието на традиции и обучени кадри за лабораторна дейност в областта на инфекциите 3. провежданите от години мероприятия за стандартизиране, управление на качеството и външна оценка на лабораторната дейност в страната дават вече своите резултати 4. до сега лабораториите на НЦЗПБ винаги са реагирали адекватно на заплахи от обществено значими епидемии, епидемични взривове и съмнения за биотерористични актове.

Натрупаните слабости през последните години са: 1. липса на адекватно и ритмично финансиране на потвърдителната и референтна дейност 2. след отпадането на дейността на лабораториите на РЦЗ -

готовност за диагностика на опасни и заплашващи с епидемично разпространение зарази и биозаплахи, контрол на чревните инфекции, лабораторен контрол на придобити в обществото инфекции, тази дейност трябва да се поема от лабораториите на НЦЗПБ, за което е необходимо да се осигури кадрови и финансов ресурс 3. не са използвани достатъчно възможностите на лабораториите да извършват необходимия обем уникални и първични изследвания, това особено важи за вирусологичните-генетични изследвания 4. не са достатъчно популяризирани големите и уникални диагностични възможности на Центъра 5. много трябва да се желае от проекта за акредитации по ISO, основните цели - повишаване на квалификацията чрез вътрешни одити, проследимост на изследванията и създаване оперативни процедури за лабораторна дейност, които да служат за обучение на новопостъпили не са напълно постигнати 6. изостава се в много важни за общественото здраве диагностични направления, например генетичните методи за определяне на микробно число и резистентност в хода на лечението на вирусни инфекции по финансирани програми, като хепатит С и В, СПИН и други вирусни инфекции при имунен дефицит(цитомегаловирус, респираторен синцитиален вирус) и др..

Диагностичната дейност трябва да се превърне в основна доходоносна дейност на НЦЗПБ, чрез реструктуриране на лабораториите, консултативните кабинети и популяризиране и разширяване на техните диагностични и лечебни възможности. Трябва да се получи яснота за ангажиментите на НЦЗПБ по отношение готовността при епидемия и биотерористичен акт, както и за дейността по текущия противоепидемичен контрол, дейност която РЗИ престава да извършва (лабораторно изследване на салмонелози, шигелози, кампилобактер, проучване вектори на заразни заболявания- бактериални и вирусни, търсене на вибриони, носителство на менингококи, стрептококус пиогенес, бордетела пертусис, внос на нови опасни микробни причинители, отговор при взривове, епидемии и пандемии).

Научна дейност

Една от основните задачи на НЦЗПБ е да поставя научните основи на политиките за контрол на заразните болести и инфекциите у нас, като осигурява конкурентоспособност на нашите научни разработки в международен план и координира научната дейност в тази област в страната. Участието във финансирани международни и наши научни проекти дава възможност за издигане методическото ниво на лабораторната и оперативна дейност на центъра.

Силните страни на тази дейност са: 1. наличие на компетентни и изградени учени в млада и средна възраст, които са достатъчно

мотивирани за творческа изява в областта на инфекциите 2. достатъчно, в количествено отношение, насищане с най-съвременна апаратура за научна работа в областта на микробната генетика, инфекциозната имунология и диагностиката (предимно по швейцарската програмата и ФАР за 1 милион евро през последните няколко години, с активно наше участие) 3. участие на колективи от института в разнообразни и финансирани международни научни проекти 4. утвърдени са научни направления, където нашите разработки печелят и международен авторитет – проучвания върху кърлежовопреносимите инфекции, особено опасните бактериални инфекции, папиломните и полиомни вируси, ретро вирусите, туберкулозата, микотичните инфекции, микробната лекарствена резистентност, антибиотиците, паразитозите и надзора на инфекциите 5. създадени са трайни връзки с научни колективи от водещи специалисти у нас и в чужбина по съвмесна научна тематика.

Слаби страни на научната дейност в НЦЗПБ: 1. значителната част от най-опитните учени бяха в пенсионна възраст и у тях липсва интерес за научна работа и мотивация да оставят школа, след напускането на много ръководители на лаборатории, много направления остават без перспектива за развитие, особено осезателно това се проявява в областта на вирусологията и мунологията 2. недообмислени структурни промени в лабораториите довеждат до дезинтеграция на цели научни направления, разпиляване на обучени кадри и невъзможност за пълноценно използване на уникална апаратура 3. не се поддържа достатъчно научна връзка и обмен на идеи и творческа взаимопомощ, както между референтните лаборатории в отделите, така и между отделите на Центъра 4. в бюджета на НЦЗПБ не се предвиждат средства за съфинансиране на научни проекти с ЕС, където наше финансово участие ще бъде десетократно компенсирано 5. атестирането на научните кадри и създаването на мотивация у тях е недобре провеждано, задграничните командировки и многократни участия в конгреси силно контрастира на скромната международна научна продукция на повечето от учените 6. средствата отпускани от МОМН на аспиранти за реактиви за научни разработки (около 9500лв/година на аспирант) така и не достигат до тях.

НЦЗПБ притежава най-големия научен, лабораторен и методически потенциал в страната в областта на проучванията на инфекциите и техните причинители. Чрез реструктуриране на лабораториите и отделите трябва да се създадат най-благоприятните възможности за финансиране на научната дейност. Да се продължи с двустранното сътрудничество с университетите в страната за общо научно творчество. Докрай да се използват възможностите за научно финансиране по НАТО, ЕС, NIH, както и научно сближаване със сродни институти в развитите европейски

държави. Да се създаде възможност за обмен на идеи, взаимопомощ и хармонични професионални връзки между лабораториите на Центъра. Да се преодолеят създадените диспропорции, асиметрия в потенциала на отделите и да се осигури нормално развитие на научните кадри в отделните направления (но не както е досегашната практика - да се пречи на по-напредналите, а като се стимулират изоставащите). Всичко това ще даде възможност за участие в добре финансирани научни проекти, което ще е предпоставка за по-успешна творческа изява и финансова мотивация за младите учени в Центъра.

Учебна дейност

В НЦЗПБ годишно се провеждат над 40 курса за лекари, микробиолози и лаборанти, провеждат се и до пет международни курса. Повечето курсове по важните проблеми на контрола на инфекциите са с десет до петнадесет курсисти. Обучават се над двадесет докторанти и над тридесет специализанти. Дипломни работи готвят осем до десет кандидати за магистърска степен. НЦЗПБ е акредитиран за висше училище с право да подготвя докторанти.

Успехите в учебната работа са свързани с: 1. изградения авторитет на НЦЗПБ сред специалистите-лекари и обучаващите се, които търсят новостите, практическите познания и контакта със преподавателите от Центъра 2. дългогодишните традиции учебната работа на Центъра да е насочена към отстраняване на слабостите на лабораториите, констатирани при външната оценка на качеството, която се извършва от нас в страната 3. повечето курсове започват с входящ тест за оценка на знанията, приключват с изходящ тест и семинар, на който всеки курсист докладва тема, която е развил ползвайки библиотеката и интернетсправка в Центъра 4. повечето курсисти, специализанти, дипломанти и докторанти високо оценяват учебната работа на НЦЗПБ 5. благодарение на швейцарско-българската програма (с наше учактие) в центъра се изградиха и оборудваха три учебни зали и модерна лаборатория по микробиология 6. курсистите получават учебни материали и възможност да ползват библиотеката.

Преодолими слабости на учебната дейност са: 1. дейността е недоходоносна за Центъра 2. не всички курсове са достатъчно посетени, поради липса на специализанти 3. не се провеждат семинари за практикуващи лекари от извънболничната помощ и от болниците по въпросите на микробиологичната диагностика, антибиотичната терапия и вътреболничните инфекции в подходящо време и по интерактивен начин 4. липсва дистанционно обучение по интернет 5. не се използват възможностите за сътрудничество със съсловните организации за

предоставяне на тази услуга б. не е мислено за обучение за придобиване на магистърска степен

За да се превърне учебната дейност на НЦЗПБ не само в престижна , но и в печеливша дейност трябва да се увеличи възможността за провеждане на атрактивни платени курсове, интернет-базирано обучение срещу заплащане и обучение за придобиване на магистърска степен, както и популяризиране дейността на Центъра извън ЕС.

Освен изложените основни дейности, НЦЗПБ извършва експертно-консултативна дейност, която трябва да се доразвие и да бъде сериозен източник на финансови постъпления, защото на този етап те са крайно незадоволителни. Относно производствената дейност на Центъра, която се извършва по договор с Бул Био, трябва да се преразгледат финансовите параметри на договора, устойчивостяването на труда не е актуализирано от подписването му. Сериозно да се обсъди въпросът за производство на високотехнологични продукти необходими на здравеопазването, което да осигури приходи на лабораториите, които подържайки готовност за реагиране нямат достатъчно натоварване с диагностична дейност.

Краткосрочна, средносрочна и дългосрочна стратегия за развитие на НЦЗПБ

Стратегическите цели на НЦЗПБ в изпълнение на политиката на МЗ бяха дефинирани на стр.5:

1. Профилактика на инфекции
2. Диагностика и лечение на инфекции
- 3.Отговор при извънредни ситуации, свързани с инфекции
4. Контрол на качеството на лабораторните изследвания в страната

Основните дейности са нормотворческа, научна, лечебна и учебна.

Поетапно стратегиите през следващите години са с изменящи се приоритети:

Краткосрочна стратегия – в рамките на една година приоритетно решаване проблемите на Центъра в управлението на качеството и издигане експертния му капацитет с настоящия кадрови потенциал

Средносрочна стратегия - в рамките на три години, определяне отговорностите на Центъра в системата на Министерството на здравеопазването и мястото му в Европейската система за контрол на инфекциите

Дългосрочна стратегия - бъдещо развитие на Центъра до 2020г в реформирана здравна ситема, като Балканси център за контрол на инфекциите

За изпълнение на стратегическите цели при научното управление на качеството в основните дейности е необходимо поетапното изпълнение на следните задачи:

Краткосрочни задачи в рамките на една година

1. Въвеждане на система за Финансово управление на качеството (ФУК) в НЦЗПБ
2. Осигуряване на устойчиво развитие по приоритетите на Центъра и затвърждаване успехите през последните години - оценка на качеството и стандартизация на лабораторните методи в страната с лабораторен надзор на етиологията и резистентността, учебната и научната дейности
3. Актуализиране на Наръчника по качеството и реалистично управление по ISO 17025 и първи процедури за въвеждане ISO 15189 на диагностичните методи и EQA 42 за провайдери и референтни лаборатории
4. Преструктуриране на Националните референтни лаборатории съобразно възможностите им и потребностите на медицинската практика, създаване на хоризонтална структура между лаборатории и специалисти с изграждане на Референтни центрове
5. Юридическо регулиране недвижимата собственост на НЦЗПБ и архитектурно регламентиране
6. Въвеждане система за административно управление на качеството
7. Подобряване качеството на изпълнение на ангажиментите като Референтен център по антибиотици на СЗО и Компетентен партньор на ECDC
8. Въвеждане на електронна администрация
9. Подготовка на Национална програма за ваксинопрофилактика, Национална програма за правилна употреба на антибиотиците и Национална програма за контрол на ВБИ
10. Създаване на административно регулирани връзки с ветеринарномедицинската служба

Средносрочни стратегически задачи в рамките на пет години

1. Подготовка и представяне на Закон за контрол на инфекциите в който ще се дефинират ангажиментите на НЦЗПБ към системата на здравеопазването и лабораторната мрежа на РЗИ
2. Обединяване на сега съществуващите диагностични звена за подобряване на колаборацията между отделните лаборатории за повишаване на диагностичните възможности с цел подобряване на продаваемостта на диагностичните услуги.
3. Изготвяне на програма за магистърска степен по лабораторен контрол на инфекциите за биолози, които ще работят в тази област на здравеопазването и акредитация за такъв вид дейност
4. Подготовка и изпълнение на Национална програма за контрол на полово предаваните инфекции и инфекциите при бремените
5. Подготовка и приемане на национална програма за контрол на арбовирусни инфекции
6. Ремонт на фасадата, покрива и външната мазилка и изолация на централната сграда на Центъра (енергийна ефективност)
7. На базата на референтните лаборатории, по примера на западно европейските държави, създаване на оперативни референтни центрове за групи инфекции (чревни, полово предавани - ППИ, векторпреносими, ВБИ, инфекции придобити в обществото –ИПО, инфекции при пациенти в имунодефицит)
8. Задълбочаване на връзките с ветеринарномедицинската служба по контрола на микробната лекарствена резистентност и безопасността на храните

Дългосрочна стратегия за развитие на НЦЗПБ до 2020г.

1. Изграждане на Балканска мрежа от колабориращи институции по контрол на инфекциите
2. Междудържавно партньорство в надзора, регистрацията и отговора при заразни заболявания
3. Международен учебен център с насоченост за обучение на кадри от бившите Съветски републики на руски език и присъединяващите се към ЕС на английски език
4. Въвеждане на генетични и ускорени диагностични методи и налагането им в клиничната практика
5. Превенция на конгенитални инфекции чрез генетични методи в страната
6. Въвеждане на генетични методи за определяне на резистентността и картиране на България и Балканите за рискови за микробна резистентност области
7. Картиране на Балканите за рискове на векторни и ендемични за инфекция региони във връзка с климатичните промени

Оптимизирането на структурата и дейностите на Националния център по заразни и паразитни болести, повишаване качеството на продукцията му и синхронизирането ѝ с европейските стандарти са от съществено значение не само за неговото бъдещо развитие и за мястото му в международната научна общност, но са и съществена предпоставка за успеха на реформата на системата на здравеопазване в България.

Д-р Т.Кантарджиев